

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM VOJENSKÉ GEOGRAFIE

V období druhé světové války došlo k pronikavým kvalitativním změnám ve výzbroji, organizaci a výcviku ozbrojených sil nejvyspělejších zemí. Tyto změny představují skutečnou revoluci ve vojenství a zasahují všechny oblasti vědy. Důrazně se promítají v teorii vojenského umění a výrazně ovlivnily strategii, operační umění i taktiku. Rozvoj vojenské problematiky v oblasti technických i přírodních věd vede současně ke kvalitativním změnám řady vojenských speciálních věd, jako je vojenská geografie a ostatní.

Vojenská geografie (jako součást vojenské vědy) řeší konkrétní úkoly (potřeby) vojenské vědy a poskytuje věcné poznatky nezbytné pro strategii, operační umění a taktiku. Rozvíjí se v dialektické jednotě s vojenskou vědou v návaznosti na nové směry rozvoje zásad teorie vojenského umění, zbraňových systémů, výstavby ozbrojených sil i vojenské ekonomiky, výcviku a výchovy.

Studuje, rozebírá a hodnotí fyzickogeografické, komunikační, vojenskoekonomické a vojenskopolitické podmínky a rozmístění objektů operační přípravy území z hlediska jejich možného vlivu na přípravu a vedení ozbrojeného zápasu.

Na základě stanovených teorií vojenské geografie studuje, rozebírá a hodnotí stanovená území — strategické, operační a taktické prostory a směry jednotlivých států, vojenskopolitických koalicí a daných válčičšť. Je účelově zaměřena na zabezpečení informací pro potřeby velení, bez rozdílu, zda jde o znalosti zájmových prostorů, nebo informace o prostorech vedení možných bojových operací.

Ve své podstatě sleduje cíl **připravit reálné podklady k rozhodování, plánování a řízení vojenských operací a řešení složitých otázek obrany státu.**

V rozhodovacím procesu mají údaje vojenské geografie (na taktickém stupni pak údaje o terénu) své nezadatelné místo a uplatnění. Proto můžeme důsledným studiem vojenských geografických podmínek zájmových prostorů vy-

tvářet předpoklady k efektivnímu využívání vojenských informací s cílem zvýšit objektivnost v rozhodování a zajistit správné řízení ve snaze dosáhnout vítězství s minimálními ztrátami.

Charakteristickým rysem vojenského umění a zvláště soudobého operačního umění je neustále se prohlubující odhalování zákonitostí ve vojenství na podkladě marxisticko-leninského učení a podmínek růstu významu všestranného zabezpečení operací a velení vojskům.

Mnohostrannost přípravy, plánování a řízení operací je podmíněno širokou účastí různých druhů zbraní, sil a prostředků. To vede k vysoké komplexnosti soudobých operací a k nutnosti podrobného zplánování a rozpracování i samotných operací a bojové činnosti vojenského letectva, vojsk PVO a dalších.

Neobyčejně roste význam zabezpečení operací nejen materiálem všeho druhu, ale také podklady, informacemi a kalkulacemi pro plánování, rozhodování a řízení operací, které se stává stále více kolektivní tvůrčí činností.

Rozech, mnohostrannost a komplexnost operací vyžaduje, kromě jiného, důslednou organizaci topografickogeodetického zabezpečení. Vojenská geografie spolu s vojenskou topografií a kartografií musí zabezpečit dostatek podkladů o podmínkách prostorů operací pro potřeby daného stupně velení.

V tomto smyslu je možné vojenskou geografii označit za disciplínu zaměřenou na hodnocení přírodních, vojenskoekonomických a vojenskopolitických podmínek jednotlivých prostorů a na vyhodnocení stavu jejich operační přípravy. K tomu využívá ostatních společenských, přírodních a technických vědních disciplín, různých údajů resortních, odborných a výrobních institucí jako zdrojů potřebných informací.

Značnou část vojenských geografických podkladů o prostorech možné operační činnosti můžeme připravit již v míru. Proto efektivní mírová činnost na tomto úseku vytváří předpoklady k úspěšnému vedení operací v době války. Tento cíl by měli při studiu vojenské geografie sledovat velitelé a štáby všech stupňů, aby se zvýšila schopnost velitelského sboru ve využívání vojenských geografických informací.

Spolu s kvalitativními změnami ve vedení operací narůstají i požadavky štábů a vojsk na kvalitu a množství informací o předpokládaném válčišti. To vyžaduje přizpůsobení potřebných návrhů tak, aby byl odstraněn jejich popisný charakter a tyto se více promítaly do potřebné formy **operačních (taktických) závěrů**. To ale vyžaduje, aby potřebný stupeň znalostí operačního umění a taktiky měli specialisté vojenské geografie a topografie. Jenom tím můžeme dosáhnout, aby obsah i forma zpracování vojenských geografických materiálů odpovídala sledovanému cíli a podmínkám jejich využití.

Splnění tohoto požadavku bude vyžadovat komplexní přístup k hodnocení válčiště a zpracování vojenských geografických podkladů v potřebné kvalitě a množství tak, jak narůstají požadavky štábů a vojsk. Tedy účelně měnit způsoby a formy získávání, ale i zpracování vyhodnocování a předávání geografických informací tak, abychom je mohli postupně využít při použití prostředků automatizace velení.

Použití nejvhodnějšího druhu vojenské geografické informace bude záviset především na požadavku velení, situaci, času a kvalitě informačních podkladů, které jsou vzhledem k prostoru nastávající operace k dispozici.

Rozhodující úloha při stanovení požadavku a kritérií na obsah, formu, rozsah a dobu zpracování vojenských geografických podkladů připadá náčelníkům štábů a operačním složkám na jednotlivých stupních velení. Tito jsou také hlavními uživateli vojenských geografických informací. Důslednou součinností a těsnou spoluprací orgánů topografické služby s ostatními pracovišti (skupinami, odděleními) můžeme pak dosáhnout vysoké kvality a reálnosti informací.

Z uvedeného vyplývá, že vojenská geografie má v podmínkách soudobých operací své nezadatelné místo a její význam roste. Svoji činností již v míru napomáhá zabezpečit dostatek údajů o podmínkách a operační přípravě zájmových prostorů (válčišť). Studium vojenské geografie rozšiřuje odborné a vojenskopolitické znalosti důstojnického sboru. Současně umožňuje hlouběji poznat podmínky některých kapitalistických, ale i socialistických zemí, a v tom spočívá i důležitý výchovný přínos vojenské geografie.

Hlavním předmětem vojenské geografie je kromě studia a vyhodnocování vojenských geografických podmínek jednotlivých zemí, nebo celých uskupení vojenskopolitických koalicí i rozbor a vyhodnocování jednotlivých válčišť, strategických prostorů a pásů a strategických a operačních směrů. Klasifikací a výkladem těchto pojmů se zabývá vojenská strategie, v operačním rámci pak operační umění. Vojenská geografie se podílí na jejich konkrétním vymezení, určuje jejich charakteristiku a uvádí jejich vojenský geografický rozbor.

Pro stanovení a vymezení předpokládaných válčišť mají zásadní význam vojenskopolitické, strategické, vojenskoekonomické a geografické faktory, v jejichž rámci je určující **rozmístění proti sobě stojících koalicí — případně jednotlivých států.**

K vymezení válčiště jsou určující tyto skutečnosti:

- rozmístění a koncentrace strategických prostředků napadení a uskupení vojsk obou stran (koalicí), podmínky a možnosti zasazení dalších strategických sil a prostředků,
- rozmístění a význam ekonomických a politickosprávních center, prostorů a objektů,
- rozmístění a charakter vojenských geografických objektů strategického a operačního významu, fyzickogeografické, komunikační a zásobovací podmínky pro vedení operací,
- stav, rozsah a úroveň operační strategické přípravy válčiště.

Vzhledem k faktu, že dosah účinků moderních bojových prostředků je v podstatě neomezený, určují se hranice válčišť strategickými a vojenskými geografickými hledisky podle charakteru kontinentů a oceánů. V podstatě to znamená vymezení velkých, geograficky uzavřených a strategicky výhodných územních celků v rámci předpokládaného prostoru války.

Z těchto hledisek lze stanovit i **obsah pojmu válčiště** jako určitou oblast zemského povrchu se vzdušným prostorem, popř. souhrn určité části kontinentů a přilehlých mořských prostorů, na nichž se připravují, soustřeďují, rozvinují a vedou činnost ozbrojené síly válčících stran k dosažení vojenskopolitických a strategických cílů, jež mají rozhodující vliv na výsledek války, nebo na zakončení některé její etapy.

Podle charakteru zemského povrchu a z hlediska použití různých druhů ozbrojených sil rozlišujeme válčiště pozemní, námořní a přímořská. Podle významu válčiště hlavní a podružná.

Válčiště se člení na **strategické směry**, na nichž mohou řešit strategické úkoly uskupení ozbrojených sil. Podle strategického významu a velikosti válčiště může toto pozůstat z jednoho, nebo několika strategických směrů.

Strategický směr je pásmo válčiště, zpravidla zahrnující několik strategických prostorů, které svými vojenskými geografickými podmínkami musí umožňovat vedení operací velkých uskupení ozbrojených sil k ovládnutí strategických prostorů a zničení uskupení nepřítele strategického významu.

Prostory strategického významu mají z vojenského, hospodářského a politického hlediska význam pro obranyschopnost jednotlivých států, nebo koalice a jejich ovládnutí umožňuje splnění cílů operací.

Podle významu strategických prostorů mohou být jednotlivé strategické směry označeny za hlavní.

Z vymezení pojmu strategický směr a pásmo strategického významu logicky vyplývá i **pojem strategický cíl**. Tento formulujeme jako požadovaný (plánovaný), nebo dosažený výsledek činnosti ozbrojených sil, zpravidla koalice, který ovlivňuje další průběh, nebo i výsledek ozbrojeného zápasu na válčišti, průběh a výsledek války vcelku, nebo jejího období ovládnutím rozhodujících prostorů strategického významu.

Operační směr je pásmo terénu, které zahrnuje prostory a objekty operačního významu a umožňuje svými geografickými podmínkami sladění spojeného úsilí operačních svazů k dosažení určitých operačních cílů. Zpravidla je tedy součástí strategického směru a zahrnuje několik taktických směrů.

Pod pojmem **operační cíl** chápeme požadovaný (plánovaný), nebo dosažený výsledek činnosti operačního svazu, který ovlivňuje další průběh, nebo i výsledek operace.

Objekt operačního významu je místní předmět, nebo zařízení vojenského, hospodářského, nebo politického významu, jehož ovládnutí, blokování, nebo zničení (zatarasení) rozhodujícím způsobem ovlivní časově i prostorově průběh, popř. i výsledek operace.

V pásmu operačního směru zpravidla bývá několik **taktických směrů**. Tyto představují pásmo terénu s důležitými operačně taktickými objekty (prostory), jejichž ovládnutí vytvoří výhodné podmínky k dosažení cíle boje. Popis a vyhodnocení taktických směrů zabezpečují orgány vojenské topografie.

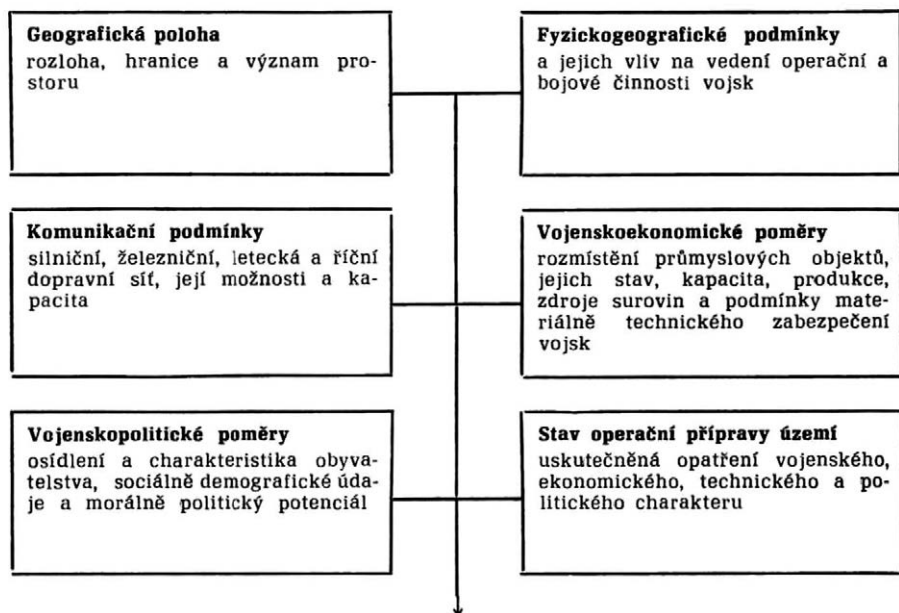
Tento stručný výklad základních pojmů vojenské geografie, který úzce souvisí se studiem a hodnocením válčišť pro potřeby operačního umění, chápeme s přihlédnutím ke skutečnosti možného vedení raketové jaderné války. V podmínkách vedení omezených válek bude hodnocení válčiště limitováno cíli omezené války a svým rozsahem se bude shodovat s hodnocením strategických, operačních směrů a prostorů.

Prostor působnosti vojenské geografie je značně rozsáhlý a různorodý. Obsah tvoří shromažďování, studium, rozbor, hodnocení a zpracování vojenských geografických podkladů, které sledují kromě jiného dvě základní hlediska, a to:

- jak vojenské geografické podmínky ovlivní rozsah, charakter, přípravu, zabezpečení a vedení operací a bojové činnosti vojsk,
- jak mohou ovlivnit zámysl a bojovou činnost ozbrojených sil protivníka.

Úplný přehled směrů hodnocení vojenských geografických podmínek nemůžeme přirozeně v článku uvést. K pochopení však dobře poslouží schéma základních oblastí hodnocení (viz schéma). Jaké oblasti, v jakém pořadí a v jakých podrobnostech budou v jednotlivých případech rozpracovány bude záležet na účelu, kterému má požadovaný materiál — dokument sloužit.

Základní oblasti hodnocení vojenských geografických podmínek

Získané informace se promítají do všech vojenských geografických pomůcek, dokumentů a návrhů

Kritériem kvality vojenského geografického dokumentu by měl být především stupeň jeho praktického využití v procesu velení, nebo přípravy velitelů, štábů a vojsk. Těžiště je třeba položit do operačních závěrů, abychom daného materiálu mohli využít i při nedostatku času. V tomto směru může sehrát rozhodující úlohu otázka součinnosti s orgány operačních a zpravodajských složek, politické správy (zejména se složkou speciální propagandy), druhů vojsk, letectva i týlu a to nejen v době vedení války, ale i v míru.

Z hlediska potřeby velitele a štábu v přípravě operace má velký význam **vojenská geografická informace** o pásmu (prostoru) operace. Jejím cílem je poskytnout veliteli a štábu dostatek konkrétních a ucelených geografických údajů pro rozhodování, plánování a řízení operace. Je žádoucí, aby předkláda-

ná informace byla zpracována účelově, přehledně, s požadovanou přesností a stručností. Přitom musí být zdůrazněny okolnosti vojenských geografických podmínek, které mají určující vliv na stanovení cílů dané operace, plánovaný manévř a konečný úspěch operace.

Dodržíme zásadu, že nadměrné množství a zbytečná podrobnost údajů ztěžuje hodnocení hlavních otázek, zvyšuje rozsah informace a vytváří podmínky k zastření hlavních údajů. V tom se plně projevuje lidová moudrost, že mnohdy méně je více.

Obsahová struktura vojenské geografické informace se bude měnit a bude záviset na období přípravy, nebo průběhu operace. Často ji budou tvořit jen hlavní závěry rozboru vojenských geografických podmínek. Zpravidla může obsahovat:

- celkovou charakteristiku pásma operace a význam rozhodujících prostorů,
- zvláštností fyzickogeografických podmínek a jejich vliv na bojovou činnost vojsk,
- komunikační podmínky v pásmu operace,
- charakteristika a stav operační přípravy území protivníka, rozhodující objekty operačního významu,
- vojenské ekonomické poměry prostoru a podmínky materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk,
- vojenské ekonomické poměry, osídlení a charakteristika obyvatelstva,
- operační závěry.

Analýza operačních závěrů z vojenských geografických podmínek pásma operace se musí opírat o konkrétní úkol, který daný operační svaz plní, konkrétní roční období a předpokládaný stav povětrnostních podmínek.

Operační závěry, jako nejsložitější část vojenské geografické informace, musí postihovat především ty zvláštnosti, které budou mít rozhodující vliv na splnění cíle dané operace, v podstatné míře mohou ovlivnit použití sil a prostředků operačního svazu, plánovaný manévř a skutečnosti, jenž mohou mít vliv na udržení vysoké bojeschopnosti a ochranu vojsk. V neposlední řadě mohou postihnout i rozhodující prostory, které zabezpečují nejúčelnější použití vojsk.

Závěrem chceme znovu připomenout, že úkoly vojenské geografie jsou značně široké a vzhledem k soudobým požadavkům jednotlivých druhů vojsk a služeb je jejich využití specifické. Efektivnost využití vojenských geografických podkladů bude záviset především na přesnosti formulace požadavku na tyto informace, dále pak na připravenosti velitelů a štábů. Proto studiu vojenské geografie musíme věnovat patřičnou pozornost a to nejen na operačním, ale i na taktickém stupni velení.